

Jan Němec

Drtikol byl muž plný rozporů

text Pavel Bušta | foto Anna Nádorníková

Cena Česká kniha má třetího laureáta – stal se jím mladý spisovatel Jan Němec. Odborná porota složená z akademiků, překladatelů a knihkupců ocenila jeho **DĚJINY SVĚTLA**, román pojednávající o pozoruhodném životě slavného českého fotografa Františka Drtikola.

Knihou **PRVNÍ ŽIVOT** jste debutoval jako básník, o dva roky později jste přišel se souborem povídek **HRA PRO ČTYŘI RUCE** a nyní sklízíte úspěchy s rozsáhlým životopisným románem (kromě Ceny Česká kniha získal Cenu EU za literaturu, nominaci na Magnesii Literu a Cenu Josefa Škvoreckého – pozn. red.). Lze mluvit o určitém vývoji směrem k próze nebo se od vás můžeme ještě dočkat sbírky poezie...

Kdo ví, čeho se ode mě můžete dočkat. Ale pravda je, že spousta pozdějších prozaiků debutovala právě sbírkou básní. Člověk se pak rád povyšuje sám nad sebe a na své začátky shlíží shora, ale zkušenost poezie je zásadní: učí pracovat s jazykem, nutí vybírat a vážit slova jedno za druhým. Próza zase umožňuje zajímavěji pracovat s časem, s příběhem, vtahovat do hry kontexty, je to zkrátka širší plátno, na kterém se dá více rozmáchnout. Jakýsi vývoj tu tedy je, na druhou stranu, v dobré próze je vždy místo i pro poezii – což opačně neplatí.

Je možné, že už vás tato otázka unavuje, ale ovlivnil vaše rozhodnutí psát tatínek, prozaik Ludvík Němec? Vyrůstal jste v umělecky plodném prostředí...

Myslím, že v těchto případech je nejdůležitější určitá samozřejmost, se kterou k těm věcem přistupujete. Abych nemluvil hned o sobě: podívejte se třeba na Sofii Coppolu, dceru „kmotra“ Francise Forda Coppoly, která v osmadvaceti natočila **SMRT PANEN** a ve dvaařetici **ZTRACENO V PŘEKLADU**. Zvlášť ten druhý film je báječný, všechno v něm „funguje“, jak má. Samozřejmě můžete mluvit o umělecky

plodném prostředí, ale co to vlastně znamená? Každý může jít do kina, ale něco jiného je, když vyrůstáte přímo na place, motáte se tam, vstřebáváte celý ten komplikovaný mechanismus, kterému se říká řemeslo, a ve volných chvílích na něj navěšujete své sny.

V poslední knize vašeho otce, LÁSKA NA CIZÍM HROBĚ, je zmínka, že jste kdysi chodil s dívkou, s níž později chodil básník a váš generační souputník Jan Těsnohlídek. Právě on pravidelně zviditelňuje své knihy prostřednictvím autorských čtení a různých akcí. Měl by se spisovatel zabývat i touto propagační činností, respektive neopomíjet „literární život“?

Táta si ale popletl jméno té dívky – byla to Martina, nikoli Eva, jak se tam píše... V zásadě mám za to, že o propagaci knihy by se mělo starat hlavně nakladatelství, koneckonců je to jejich byznys. Ale nakladatelství k tomu čas od času potřebuje živého autora, takového toho hlodavce se zalepenýma očima, vytaženého odněkud z díry, takže autorská čtení považuju za samozřejmou součást profese. A mám je rád: spisovatelé a čtenáři jsou jakoby opačného pohlaví. Co se další účasti na tzv. literárním životě týče, záleží na naturelu, nikomu bych nic nepředepisoval; spisovatel je sice osamělý lovec, ale i lovci se čas od času rádi sejdou u ohně. Jisté je, že konečné úcty se skládají z díla, ne z počtu absolvovaných potlachů.

DĚJINY SVĚTLA rozhodně nejsou jednoduše stravitelné čtivo, přesto si našly velký počet čtenářů. Vysvětlujete si to mimo jiné zájmem o osobnost slavného fotografa?

Čtivo to není, ale čte se to dobře, ne? Rozhodně nejde o román, který by čtenáři házel klacky pod nohy. Ale pochopitelně, že jméno a osobnost Františka Drtikola, prvního světově známého českého fotografa, mají na prodejnosti **DĚJIN SVĚTLA** svůj podíl. Byl fascinující osobností. Přilákala mě k němu symbolika světla: první část života strávil jako umělecký fotograf, náruživě pracoval s vnějším světlem, které – jak říkal – stvořilo fotografii. Na přelomu století studoval v Mnichově, v té době to bylo centrum secese, a ta opět byla mimo jiné stylem světa. Později se stal světově známým tvůrcem aktů. V druhé polovině dvacátých let se však ponořil do sebe a objevil světlo vnitřní, odvrátil se od světa, odešel do ústraní a dožil jako duchovní učitel. Je to zajímavý, ve více ohledech dost nečeský osud. Kromě toho, Drtikol byl muž plný rozporů, například: proslavil se ženskými akty, ale s ženami velké štěstí neměl.

Váš román je napsán převážně v druhé osobě jednotného čísla, takže text po celou dobu rozmlouvá s čtenářem, který má zároveň pocit, že oslovuje Drtikola. Proč jste zvolil zrovna druhou osobu vyprávění?

Zdá se mi to živé, celá ta kniha je vlastně takový rozhovor na pěti stech stranách. Jen není na začátku jasně mezi kým: Mezi autorem a postavou? Nebo je tím oslovovaným hlavně čtenář? Nebo je to ještě jinak? To se ukáže až v závěru a je to vlastně součást pointy. Každopádně jsem nechtěl psát **DĚJINY SVĚTLA** například v „ich“ formě, nechtěl jsem se vydávat za Františka Drtikola, zdálo by se mi, že překračuju určitou hra-

nici. Autor v knize nemá jiné já, než je ty. To je důležité, to bych chtěl podtrhnout.

Často dopodrobna popisujete poměrně složitě techniky fotografie. Jste takový fanda do fotografování?

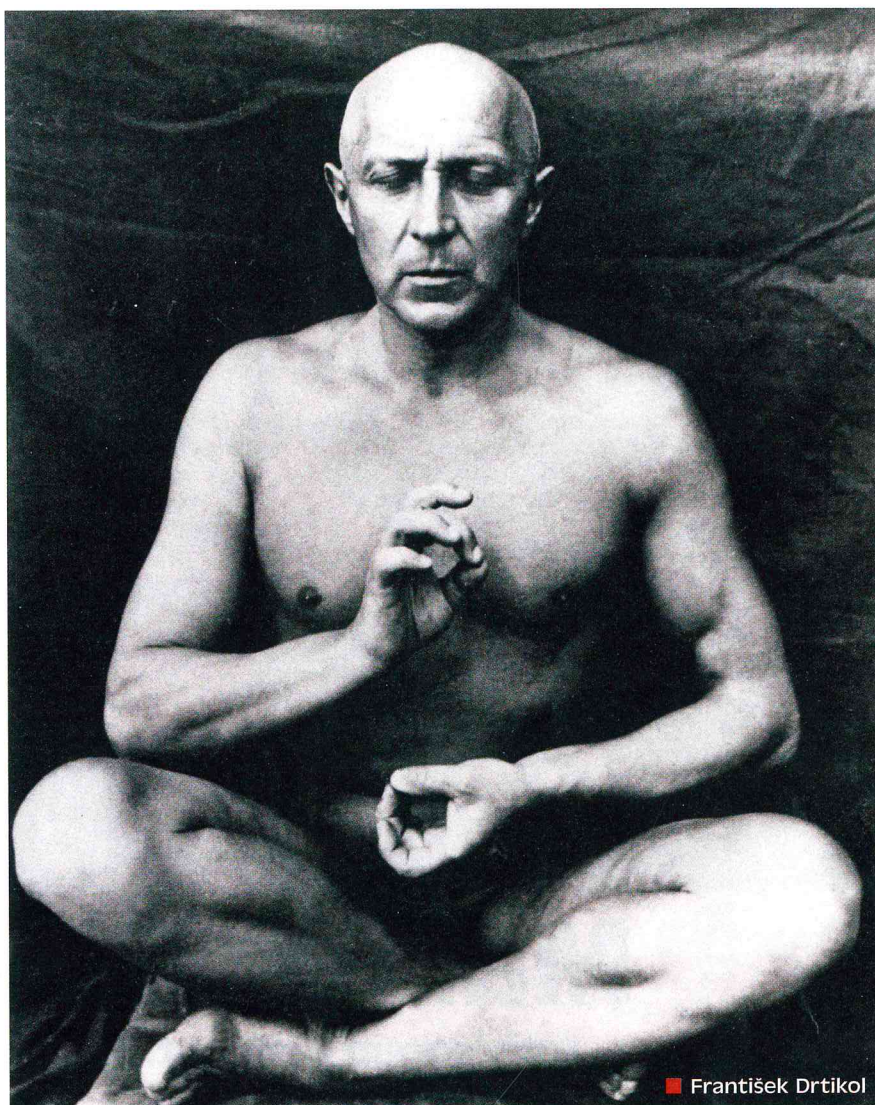
Fotografie už je dnes úplně jinde. Jako mnoho jiných oborů prošla digitalizací, která ji připravila o materiální podstatu, a tím pádem o velký kus tajemství. I to mě na psaní **DĚJIN SVĚTLA** lákalo: prozkoumat ranou fázi fotografie, kdy ještě měla hodně z experimentální chemie, stříbřité negativy se vyvolávaly v rubínovém světle, na pozitivě pracovalo slunce a výsledné snímky se tónovaly třeba zlatem. Tzv. ušlechtilé techniky jako olejotisk, gumotisk nebo uhlotisk, které Drtikol užíval, dnes v Čechách umí napodobit jeden nebo dva lidé; tenhle svět už je dávno pryč. Já sám jsem musel po antikvariátech nakoupit dobové učebnice fotografických procesů, abych vše mohl co nejděleji popsat. Sám už také dlouho fotografuji na digitál, takže to pro mě bylo jako čist ve věku elektronické komunikace dopisy prarodičů se založenými květy, co se rozpadají na prach.

Jak náročné byly řešerše dobových reálií a fakt z Drtikolova života?

Drtikol je tak známý, že téměř každý, kdo se v Čechách fotografii zabývá, o něm něco utrousil. Největší práci přitom udělala již zesnulá Anna Fárová, po roce 2000 pak drtikolovské publikace začal vydávat Stanislav Doležal v nakladatelství Svět. Tahle literatura je vcelku dobře dostupná. Obtížnější než obsáhnout samotného Drtikola – život každého člověka je přece jen omezený – tedy bylo zvládnout všechny ty dobové kontexty. Připomínám, že Drtikol se narodil hluboko za Rakouska-Uherska v roce 1883 a zemřel až začátkem 60. let. Je to docela velká porce historie, a třebaže ten román sleduje především Drtikolův lidský, umělecký a duchovní příběh, dějiny občas pořádně zabuší na dveře.

Na jednu část Drtikolova života jste však nechal paprsek světla dopadnout jen letmo – konkrétně jde o jeho členství v KSČ...

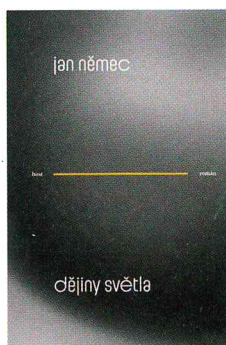
Ano, to zní skandálně: Drtikol mystik – a zároveň komunista! Je to asi jeden z těch paradoxů nebo rozporů jeho života, o kterých jsem mluvil. V roce 1945 se stal komunistou a v komunistické straně zůstal celá 50. léta, kdy se zároveň hlásil k buddhismu a kdy ho jeho žáci měli za plně probuzeného. Do deníku si zapsal „buddhismus

■ František Drtikol

= komunismus“ a říkal, že Buddha byl prvním materialistickým filozofem, dlouho před Marxem a Leninem. V tom se podobal třeba Egonu Bondymu, který za ním mimochodem chodil. U Drtikola je vstup do komunistické strany o to záhadnější, že za první republiky byl zcela apolitický. Lze se jen domýšlet, co ho ke vstupu do strany vedlo. Na druhou stranu, v roce 1945 do komunistické strany vstoupila téměř celá jedna generace, nebyla to tak úplně individuální záležitost. Drtikol navíc pocházel z Příbrami, což bylo za Rakouska-Uherska významné důlní

město, chudobu měl na očích a přirozeně asi inklinoval k levicovému světonázoru. Už v mládí se také nechal okouzlit představou panslovanství: jako kluci si v Sokolu říkali, že jednou přijdou Rusové a vysvobodí nás z rakouského, potažmo germánského područí – a oni přišli, dokonce dvakrát... Je záhadou, zda v 50. letech došel k nějakému přehodnocení této věci. V jeho pozůstalosti se dochoval například novinový výstřižek o čínské okupaci Tibetu, takže si říkám, že přinejmenším tehdy si musel uvědomit, že komunismus nerovná se buddhismus. ■

SOUTĚŽ o knihu DĚJINY SVĚTLA

Román Jana Němce o fotografovi Františku Drtikolovi od nás můžete získat. Stačí správně odpovědět na naši soutěžní otázku a mít štěstí při losování.

Soutěžní otázka:

Ve kterém českém městě a proč právě tam najdeme Galerii Františka Drtikola, v níž je stálá expozice věnovaná tomuto světově proslulému fotografovi?

Odpovědi zasílejte do 24. 11. 2014 do redakce: Xantypa, Janáčkovo nábřeží 51, 150 00 Praha 5 nebo na e-mail: soutez@xantypa.cz